

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОВЖИВАННЯ У ПІТСБУРЗЬКОМУ ДІАЛЕКТІ

У дослідженні проведено аналіз впливу вікової категорії на мовлення мешканців міста Пітсбург. Виявлено, що слововживання різними віковими групами носіїв пітсбургського діалекту значно відрізняється одне від одного. Відзначено, що для старшої вікової групи характерним є вживання лексем, пов'язаних з побутом, для середньої – загальної лексики. Молодша вікова група менше ніж інші групи користується "пітсбургізмами", отримуючи інформацію про них переважно з письмових джерел.

Ключові слова: вік, слововживання, мовлення, лексема, пітсбургський діалект

В статье проведен анализ влияния категории "возраст" на речь жителей города Питтсбург. Было выявлено, что словоупотребление разными возрастными группами носителей питтсбургского диалекта значительно отличаются друг от друга. Отмечено, что для старшей возрастной группы является характерным употребление лексем, связанных с бытом, для средней – общей лексики. Младшая группа меньше, чем другие группы используют "питтсбургизмы", получая информацию преимущественно из письменных источников.

Ключевые слова: возраст, словоупотребление, лексема, питтсбургский диалект

This research paper deals with the analysis of age category and its influence on Pittsburgh citizens' speech. This sheds light on the fact that there is considerable variation in spoken language usage among Pittsburgh residents of different age. It is noted that the senior age group is characterized by distinctive usage of lexical units related to the household. The middle-aged group is characterized by distinctive usage of general vocabulary. The junior group uses Pittsburghese less often than the others because they receive information from written sources.

Key words: age, language usage, speech, lexical unit, Pittsburgh speech

Мовна ситуація з точки зору білінгвізму, глобалізації, міжмовної інтерференції та антропологічних факторів є досить цікавою та актуальною у сучасній лінгвістиці. Зацікавленість до вивчення мови з соціологічної точки зору проявляється ще на початку ХХ сторіччя. Вже у 20–30 роках мова починає розглядатися з позиції взаємодії з суспільством, а також її відношення до різноманітних соціальних груп суспільства. Цій проблемі присвячені монографії В. Д. Бондалетова [1], А. Д. Петренко [6], Н. Б. Мечковської [5], А. Мейе [4], В. Матезіуса [3], Р. Т. Белла [2].

Основними факторами, від яких залежить прояв характерних рис будь-якої з форм існування мови, є вік, стать та соціальний статус мовця.

У дослідженні автором було проведено аналіз впливу вікової категорії на мовлення мешканців міста Пітсбург.

Дослідження вікових особливостей слововживання у діалекті мешканців Пітсбурга вимагає звернення уваги на вікову структуру населення міста, яка згідно з даними 2010 року наданими Бюро перепису населення США (Census Bureau) виглядає таким чином: діти до 18 років – 16,3 %; молодь від 18 до 24 років – 18,9 %; дорослі від 25 до 44 років – 27,4 %; дорослі від 45 до 64 років – 23,6 %; дорослі старші за 65 років – 13,8 % [12]. Сьогодні представники цих

вікових груп населення є основними носіями пітсбурзького діалекту. Крім того, певна частина носіїв даного діалекту мешкає за межами міста. З метою з'ясування вікових особливостей слововживання носіїв пітсбурзького діалекту умовно поділимо їх на три вікові групи: молодша – особи до 25 років, середня – особи 25–49 років, і старша – носії від 50 років.

Аналізуючи вікові ознаки діалекту мешканців міста Пітсбург необхідно відмітити, що використання цього діалекту є більш характерним для старшої вікової групи (50–80 років). Це пояснюється тим, що значна частина таких мовців є або прямими нащадками мігрантів різних хвиль (1880–1920 рр., 1950–1960 рр., 1980–1995 рр.) або мігрантами у першому поколінні, які оселилися у Пітсбурзі та його околицях. Традиції різних країн світу, які привезли з собою переселенці яскраво виражаються в національній кухні, саме тому серед старшої вікової групи носіїв пітсбурзького діалекту часто вживаються лексеми, які позначають їжу або напої, зокрема:

- Fuud – Їжа;
- Melk – Молоко;
- Voka – Горілка (Водка);
- Hun (Hon) – Мед;
- Cut – Шматок піци;
- Pop – Содова;
- Shpegetti – Спагеті;
- Bir – Пиво;
- Butterbread – Хліб з маслом;
- Noagie – Сандвіч;
- Nokey-pokey – Морозиво (або лід);
- Chipped Ham – Дуже тонко нарізана шинка;
- Squeet! – Ходімо їсти!;
- Kitch-ip – Кетчуп;
- Tayduh – Картопля;
- Takeela – Текіла;
- Jumbo – Болонська ковбаска;

City Chikken – паніровані кубики яловичини обсмажені або запечені на короткому дерев'яному розні [9; 31–46].

Зазначимо, що більшість з цих слів утворилась шляхом фонетичних змін літературної мови, наприклад: milk-melk, honey – hun, food – fuud, vodka – voka, а деякі шляхом перенесенням змісту одних понять на інші, наприклад, м'ясо яловичини порівнюється з курятиною (City Chikken) або злиттям змісту понять (Butterbread (хліб з маслом) = butter (масло) + bread (хліб) [9; 45]. Таким чином, для мешканця Пітсбурга віком 58 років цілком зрозумілим є висловлювання: "I will not drink pop, I would like to take some melk" ("Я не питиму содову, я би хотів молока"), тоді як молодші мешканці інших регіонів США не завжди зможуть здогадатись, що саме питиме чи не питиме мовець. Або інший приклад – купуючи пиво носії пітсбурзького діалекту старшої вікової групи можуть запитати: "What kinda bir isat?" ("Що це за пиво?").

Мешканці Пітсбурга відомі своїм захопленням різноманітними гамбургерами та іншими снеками, при чому не є винятком і громадяни старшого віку, тому від них не рідко можна почути: "Hoagie is da best fuud for me" ("Сандвіч – для мене найкраща їжа").

Окрім того, старша вікова група носіїв діалекту вживає багато інших лексем, які пов'язані з побутом:

Baffroom – Ванна кімната;
Meer/Mirra – Дзеркало;
Nanoleum – Лінолеум;
Pillas – Подушки;
Bawdle – Пляшка;
Bitzle – Бруд на підлозі;
Chimley – Димар;
Church key – Відривачка [9; 31–46].

Наведемо декілька прикладів слововживання вищезазначених лексем. Представники старшої вікової групи можуть дуже своєрідно констатувати, що димар необхідно почистити: "Dat der chimley needs cleaned aht" або нагадати дітям прибрати бруд, який вони залишили на підлозі: "Hey yinz kids better pick up 'em bitzles yinz left on da floor". Оригінально у мовленні осіб старше 50 років виглядатиме і часто вживана фраза "Мені треба іти у ванну кімнату" – "I hafta goto da baffroom".

Поява та вживання нових слів внаслідок фонетичних змін (зокрема змін голосних) є характерною і для середніх вікових груп носіїв пітсбурзького діалекту. У цьому контексті цікавими є дослідження, які проводив Вільям Лабов. Дослідник вивчав вікові особливості пітсбурзького діалекту у праці "Атлас Північноамериканського діалекту: фонетика, фонологія, звукові зміни". Значна частина учасників дослідження мала вік 33–36 років, але були також охоплені мешканці Пітсбурга та околиць у віці 29–66 років. Лабов наводить приклад мовлення жінок 39 та 44 років. У першому випадку мовець вважає, що лексеми "sock" і "talk" мають звучати однаково та чітко римують їх у своїй вимові. У другому випадку мовець вимовляє лексеми "taller" та "dollar" з відчутною різницею між голосними у другому складі (хоча у американському варіанті сучасної англійської мови її немає – [tɒləɹ] і [dɑ:ləɹ]). У мовленні 35-річного мешканця Пітсбурга звуки [ʌ], [æ] та [o -oh] є досить близькими за звучанням, навіть у таких словах як sun, fun, duck, mother. Таким чином, у його сприйнятті мови голосні низького піднесення перед назальними приголосними висуваються на перший план і вимовляються як голосні середнього піднесення, що суттєво впливає на розуміння слів [10; 271–275]. Фактично саме ці звукові контрасти серед мовців середньої вікової групи спричинюють виникнення нових слів специфічних для мешканців Пітсбурга. Серед них:

Ahia – штат Огайо;
Dower – Долар;
Ahr – Година;
Keller – Колір;

Dowas – місто Даллас;
Erol – Нафта;
Mum – Мама;
Mundy – Понеділок;
Sahnny – Графство;
Flahr – Квітка;
Furill – Насправді;
Court – Кварта (у Британії кварта = 1,14 л, у США кварта = 0,95 л.);
Celr – Підвал [9; 31–46].

Доречно продемонструвати кілька прикладів слововживання носіїв пітсбурзького діалекту середньої вікової групи: "What ahr does da game start?" ("О котрій годині починається гра?"), "Da flahrs are rilly pretty" ("Квіти справді гарні"), "I need a court of melk from the store" ("Мені потрібна кварта молока з магазину"), "He will furill go to Ahia on Mundy" ("Він справді поїде в Огайо в Понеділок"), "Her mum lives in Dowas" ("Її мама живе у Далласі"), "One dower" ("Один долар").

Темп життя працездатного населення, яке здебільшого складається з осіб середнього віку, постійно змушує поспішати і пропускати або видозмінювати деякі звуки, тим самим спрощуючи їх. Звукові зміни сприяють виникненню навіть лексем, що позначають цілі фрази. Такі лексичні одиниці активно використовують носії місцевого діалекту середньої вікової групи:

Nafta – Have to – Мусити, бути змушеним;
Inna – In the – В, всередині чогось;
Ize – I was – Я був;
Jano – Did you know – Чи ти знав?;
Like at – Like that – Ось так;
Ow-No – I don't know – Я не знаю;
Waidon – Wait for – Чекати на;
Ki – Can I – Чи можу я?;
Yagottabekidden – You have got to be kidding – Ти мабуть жартуєш;
Stoofar – It's too far – Це дуже далеко;
Yabyinat – (Are) you buying that? – Ти купуєш це?
S'muny – Some money – Гроші, певні кошти [9; 31–46].

Таким чином, для 36-річного мовця, під час розмови про відстань між містами прийнятним, зокрема, є запитання: "Jano that Dowas is 1721 km from Picksburgh?" (Ти знав, що Даллас знаходиться на відстані 1721 км від Пітсбурга?). Відповідь може бути наступною: "Ize in Dowas. Stoofa" ("Я був у Далласі. Це дуже далеко". А 40-річний мешканець околиць Пітсбурга позичаючи гроші використовує фразу: "Ki bogtow s'muny?". Досить типовим є і такий діалог чоловіків середнього віку у магазині Пітсбурга: "Hey donnie, are yabyinat? – No, no way. Yagottabekidden. " ("Гей, приятелю, ти купуєш це? – Ні, ні за що. Ти мабуть жартуєш".

Слововживання носіїв пітсбурзького діалекту молодшої вікової групи викликає особливий інтерес. Традиційно вважається, що саме ця вікова група є

найменш схильною до вживання діалекту. Пояснення у даному випадку досить просте: більшість молодих людей народилася у США та їх батьки вже не можуть вважатися емігрантами або нащадками емігрантів у першому чи навіть у другому поколінні. Сьогодні молодь віком 18–25 років завдяки використанню технічних засобів та Інтернету, національним ЗМІ, інтегрується у глобальний простір, який витісняє місцевий разом з притаманним йому діалектом. Частина молодих людей продовжує здобувати освіту в інших штатах, в результаті чого, вони не часто вживають діалект. З іншого боку, частина молоді бажає зберегти місцеву ідентичність вживаючи специфічну діалектичну лексику.

Цікаве дослідження щодо використання молоддю віком 19–25 років пітсбурзького діалекту провів Марлен Харісон, опитавши 100 користувачів Інтернету, які мешкають у Пітсбурзі. На питання про те, як довго вони мешкають у Пітсбурзі та його найближчих околицях 91% опитаних відповіли "все життя", на проживання у місті протягом 7–10 років вказали 3% респондентів, протягом 4–6 років – 2%, протягом 3-х і менше – 4%. Потім учасників опитування запитали, чи знають вони, що таке "пітсбургіزمі" (специфічні слова, характерні для пітсбурзького діалекту). На це запитання 96% респондентів відповіли "так, звичайно". Решта 4% зазначили, що мають загальне розуміння цієї теми. Найпопулярнішими словами, які у опитаних представників молоді асоціювалися з Пітсбургом, стали:

Yinz – похідне від "you guys" – ви (друзі, хлопці)

Dahnthan – DOWTOWN – в центрі міста

Stillers – пітсбурзький варіант назви футбольної команди "Steelers" [11].

Яскравими прикладами молодіжного слововживання є запитання: "Yinz, what do you think about Stillers' game today?" (Друзі, що ви думаете про гру "Стіллерс" сьогодні?) або пропозиція "Let's go dahnthan" ("Давайте підемо до центру міста").

Важливо зазначити, що метою іншого дослідження Харісона було з'ясування ставлення молоді до "пітсбургізмів". За цим критерієм він виділив 4 основні групи: молодь з позитивним ставленням до пітсбурзької лексики – 57%; негативним – 15%; молодь, нейтральним – 9%, молодь, яка позитивно ставиться до міста Пітсбург, однак негативно до "пітсбургізмів" – 19%. Таким чином, загалом відзначимо позитивне ставлення молоді Пітсбурга до місцевого діалекту, водночас значний відсоток (загалом 34%) негативно сприймає таку особливість міста і околиць. Дослідник поцікавився і аргументами, якими керуються учасники опитування у своєму ставленні до пітсбурзького діалекту. Для позитивно налаштованої молоді "пітсбургізмі" є частиною рідного міста, з яким вони себе ідентифікують. Налаштовані негативно вважають, що пітсбурзький діалект погано звучить та його носії справляють враження неосвічених людей [11].

Певні висновки про вікові ознаки вживання пітсбурзького діалекту робить і відома дослідниця цього діалекту Барбара Джонстоун. На думку науковця, старше покоління пов'язує "пітсбургізмі" з класовою приналежністю та

освітою, тоді як молодше покоління не помічає цього зв'язку, оскільки зустрічається з "пітсбургізмами" переважно у письмових джерелах, а не в усному мовленні [7; 14].

Своєрідним письмовим джерелом "пітсбургізмів" є пітсбурзькі футболки з веселими написами з використанням місцевої пітсбурзької лексики. Такі футболки зазвичай купують туристи або молодь. Звичайно ж інколи це роблять і представники середньої вікової групи, однак яскраві футболки вважаються більш відповідними молодіжному стилю одягу. Завдяки пітсбурзьким футболкам туристи знайомляться з місцевим діалектом, а молодь міста та його околиць (навіть та її частина, яка не використовує діалект) починає бути не лише "активними", але й "пасивними" носіями діалекту.

Пітсбурзькі футболки продаються скрізь: в спеціалізованих сувенірних мазанинах, в точках продажу вздовж вулиць міста, в Інтернеті. Вони як правило білого, чорного, жовтого або оранжевого кольору. Літери на них білі, чорні або золоті. Ці кольори вважаються кольорами міста та футбольних, баскетбольних або хокейних команд, які його представляють. Спереду зазвичай зображений міський пейзаж з обов'язковим написом "Pittsburghese" (іноді "Pixburghese"). Найпопулярнішими словами на футболках є:

Dahntahn – В центрі міста;

Worsh – Мити;

Jynt iggle – "Giant Eagle" (мережа супермаркетів);

Gumban – Жувальна гумка;

Redd up – Прибирати;

Slippy (slippey) – Слизький;

Yinz – Ви;

Jagoffs – Ідіоти [7; 158].

Отже, молодша вікова група мешканців міста Пітсбург найчастіше з-поміж усіх "пітсбургізмів" вживає ті лексеми, які зображені саме на футболках. Зазначимо, що разом з популярними словами на пітсбурзьких футболках наводять і специфічні тлумачення та вимову деяких слів, зокрема:

Blitzburgh: n. – a drinking town with a football problem (містечко, що зловживає алкоголем через футбольні проблеми);

Chipped ham: n. – thinly sliced ham sold only in the Burg (тонко нарізана шинка, що продається лише у Пітсбурзі);

Jagoff: n. – anyone who pisses off a Pittsburger (будь-хто, кому не подобається Пітсбург);

Keller: n. – black and gold to name a few (загальна назва для чорного та золотого кольорів);

Picksburgh: n. – the greatest city in Pensivania [Pennsylvania] (найкраще (найбільше) місто в Пенсільванії);

The burgh: n. – a helluva cool place (до біса круте місце);

The mon: n. – Monogahela [*sic*, Monongahela] River (річка Мононгіела);

The point: n. – the meeting place of Pittsburgh's Three Rivers (місце у Пітсбурзі, де зустрічаються три річки) [8, с. 158].

З наймолодшою віковою групою носіїв пітсбурзького діалекту футболки та лексеми, які на них друкують, пов'язують два інші факти. По-перше ідея випускати футболки у їх сучасному вигляді виникла відносно нещодавно, у 90-х роках ХХ ст. (коли народилася значна частина молодшої вікової групи носіїв в діалекту) завдяки копіюванню наклейок на європейських машинах, що сприяло формуванню звички носити такі футболки саме у молоді. По-друге, вартість футболок вважається досить помірною, їх може дозволити собі навіть підліток, тому це дає змогу залучити молодь.

Підсумовуючи викладену інформацію про вікові ознаки слововживання різними віковими групами носіїв пітсбурзького діалекту зробимо такий висновок про те, що для старшої вікової групи характерним є вживання лексем, пов'язаних з побутом, для середньої – загальної лексики. Молодша вікова група менше ніж інші групи користується "пітсбургізмами", отримуючи інформацію про них переважно з письмових джерел, до яких можна віднести і вищезгадані місцеві футболки. Зауважимо, що багато специфічних "пітсбурзьких слів" утворилась внаслідок різноманітних фонетичних змін, незалежно від того, якою саме віковою групою вони використовуються найбільше. Разом з цим, виокремлення вікових особливостей слововживання мешканців міста Пітсбург є досить умовним, оскільки загалом це питання має обмаль досліджень, в яких надана надійна кількісна та якісна інформація, достатня для розробки статистичної бази. Тому саме цей аспект стане предметом нашого подальшого дослідження. Це пов'язано зі значною складністю проведення подібних досліджень як з методичного так і практичного погляду. Водночас дослідження тематики вікових особливостей слововживання носіїв пітсбурзького діалекту сприяє розвитку лінгвістичних наук шляхом окреслення кола проблем для подальшого вивчення філологами і соціолінгвістами.

Ця робота є невід'ємною частиною дисертаційного дослідження мовних властивостей мешканців міста Пітсбург, яка є безумовно актуальною з огляду на те, що у сьогоденні лінгвісти приділяють багато уваги до питань мовної ситуації, глобалізації, білінгвізму, ролі англійської мови в сучасному світі, міжмовній інтерференції, сфер комунікації та функціонуванню стилів, а також джерелам та динаміці функціональних стилів на усіх рівнях мовної системи.

Література

1. *Бондалетов В. Д.* Социальная лингвистика / Василий Данилович Бондалетов. – М. : Просвещение, 1987. – 160 с.
2. *Белл Р. Т.* Социолінгвістика. Цели, методы, проблемы / Роджер Т. Белл. – М. : Международные отношения, 1980. – 318 с.
3. *Матезиус В.* Избранные труды по языкознанию / Вилем Матезиус. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 232 с.
4. *Мейе А.* Основные особенности германской группы языков / Антуан Мейе; пер. с 5-го фр. изд. Н. А. Сигада; под ред., предисл. и примеч. В. М. Жирмунского. – М. : Изд-во. иностр. лит., 1952. – 168 с.
5. *Мечковская Н. Б.* Социальная лингвистика / Нина Борисовна Мечковская. – М., 2000. – 208 с.
6. *Петренко А. Д.* Социофонетическая вариативность современного немецкого языка в Германии: дис. доктора филол. наук: 10.02.04 / Петренко Александр Демьянович. – К., 1998. – 453 с.

7. *Johnstone B.* Making Pittsburghese: Communication technology, expertise, and the discursive construction of a regional dialect / *B. Johnstone // Language and Communication.* – 2011. – № 31. – P. 3–15, c. 14.
8. *Johnstone B.* Pittsburghese shirts: Commodification and the enregisterment of an urban dialect / *B. Johnstone // American Speech.* – 2009. – № 84. – P. 157–175, c. 158.
9. *Johnstone B.* Pittsburgh Speech and Pittsburghese / *B. Johnstone, D. Baumgardt, M. Eberhardt, S. Kiesling.* – Berlin/Boston: Mouton de Gruyter, 2015. – 113 p., c. 31–46.
10. *Labov W.* The Atlas of North American English / *W. Labov, Sh. Ash, Ch. Boberg.* – New York: Mouton de Gruyter, 2006. – 318 p., c. 271–275.
11. *Harrison M.* Pittsburghese: Pride and Shame surrounding Sociolinguistic Oddities and Regional Identity [Електронний ресурс] / *M. Harrison.* – Режим доступу: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rc=tj&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwi6uubR847MAhUECZoKHYQCCa8QFggbMAA&url=https%3A%2F%2Fstephaniepelchnpyq.files.wordpress.com%2F2010%2F05%2Fpittsburghese-1.doc&usg=AFQjCNHH2siKxBt9fDQozWkBEgCwPu-Efw&sig2=6CZKIMl_M2MGP9B_1LZ20g&cad=rja.
12. United States Census Bureau. Official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://factfinder.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml?pid=DEC_10_SF1_QTP1&prodType=table.

References

1. *Bondaletov B. D.* Sotsialnaya lingvistika / *Vasilij Danilovich Bondaletov.* – М. : Prosveschenie, 1987. – 160 s.
2. *Bell R. T.* Sotsiolingvistika. Tseli, metody, problemy / *Rodzher T. Bell.* – М. : Mezhdunarodnye otnosheniya, 1980. – 318 s.
3. *Matezius V.* Izbrannye trudy po yazykoznaniyu / *Willem Matezius.* – М. : Editorial USSR, 2003. – 232 s.
4. *Meilet A.* Osnovnye osobennosti germanskjy grupy yazykov / *Antuan Meilet; per. s 5-go fr. izd. N. A. Sigal; pod red., predisl. i primech. V. M. Zhirmunskogo.* – М. : Izd-vo. inostr. lit., 1952. – 168 s.
5. *Mechkovskaya N. B.* Sotsialnaya lingvistika / *Nina Borisovna Mechkovskaya.* – М., 2000. – 208 s.
6. *Petrenko A. D.* Sotsiofoneticheskaya bariativnost sovremennogo nemetskogo yazyka v Germanii: dis. doktora filol. nauk : 10. 02. 04 / *Petrenko Aleksandr Demyanovich – K., 1998.* – 453 s.
7. *Johnstone B.* Making Pittsburghese: Communication technology, expertise, and the discursive construction of a regional dialect / *B. Johnstone // Language and Communication.* – 2011. – № 31. – P. 3–15, s. 14.
8. *Johnstone B.* Pittsburghese shirts: Commodification and the enregisterment of an urban dialect / *B. Johnstone // American Speech.* – 2009. – № 84. – P. 157–175, s. 158.
9. *Johnstone B.* Pittsburgh Speech and Pittsburghese / *B. Johnstone, D. Baumgardt, M. Eberhardt, S. Kiesling.* – Berlin/Boston: Mouton de Gruyter, 2015. – 113 p., c. 31–46.
10. *Labov W.* The Atlas of North American English / *W. Labov, Sh. Ash, Ch. Boberg.* – New York: Mouton de Gruyter, 2006. – 318 p., s. 271–275.
11. *Harrison M.* Pittsburghese: Pride and Shame surrounding Sociolinguistic Oddities and Regional Identity [E-source] / *M. Harrison.* – Access mode: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rc=tj&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwi6uubR847MAhUECZoKHYQCCa8QFggbMAA&url=https%3A%2F%2Fstephaniepelchnpyq.files.wordpress.com%2F2010%2F05%2Fpittsburghese-1.doc&usg=AFQjCNHH2siKxBt9fDQozWkBEgCwPu-Efw&sig2=6CZKIMl_M2MGP9B_1LZ20g&cad=rja.
12. United States Census Bureau. Official site [E-source]. – Access mode: http://factfinder.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml?pid=DEC_10_SF1_QTP1&prodType=table.